

**EDWARD
RUTHERFURD**

AUTEUR VAN DE BESTSELLER LONDEN

NEW YORK

Een roman die even indrukwekkend is als de stad zelf

NEW YORK

EDWARD RUTHERFURD

De Fontein

NIEUW AMSTERDAM

1664

Dit was dus vrijheid.

De kano werd door de stroom van de rivier meegevoerd, buiswater klotsend tegen de boeg. Dirk van Dyck keek peinzend naar het kleine meisje tegenover hem: was het een vergissing geweest om haar mee te nemen?

In het noorden lonkte de grote rivier. In het westen de weidse horizon. Land van vele rivieren, land van vele bergen, land van vele bossen. Hoever ging het? Niemand die het wist. Niets was met zekerheid vast te stellen. Hoog in de hemel, nog hoger dan de arenden, kon alleen de zon het grote geheel overzien.

Ja, hier in de wildernis had hij vrijheid gevonden, en liefde. Van Dyck was een grote man. Hij droeg een lange broek, laarzen met omgeslagen randen en een leren jack over zijn hemd. Nu ze de haven naderden, zette hij zijn hoed met de brede rand en de veer op. Hij staaarde naar het meisje.

Zijn dochter. Vrucht van zijn zondige gedrag. De zonde waarvoor hij moest boeten, zoals zijn religie dicteerde.

Hoe oud zou ze zijn? Tien, elf? Ze was zo opgewonden geweest toen hij had ingestemd haar mee te nemen naar de rivier. Ze was een prachtig indiaans meisje en had de ogen van haar moeder. Bleke Veer, noemden ze haar. Alleen haar blanke huid verried haar verhaal.

‘We zijn er bijna.’ Hij sprak haar toe in het Algonquin, de taal van de plaatselijke stammen.

Nieuw Amsterdam. Een handelspost. Een fort en een kleine nederzetting achter een palissade. Niettemin een belangrijke plek in het wereldwijde handelsimperium van de Hollanders.

Van Dyck was trots op zijn afkomst. Holland mocht dan een klein

land zijn, de vermetele Nederlanders hadden zich tegen het machtige, expansiezuchtige Spaanse koninkrijk verzet en hun onafhankelijkheid herwonnen. Zijn volk had enorme dijken opgeworpen om grote stukken vruchtbaar land op de woeste zee te veroveren. Hollandse zeevaarders hadden een handelsimperium opgericht waar andere landen hen om benijdden. Hun steden als Amsterdam, Delft en Antwerpen, met de statige herenhuizen aan grachten en waterwegen, waren in deze gouden eeuw van Rembrandt en Vermeer een toevluchtshaven voor kunstenaars, geleerden en vrijzinnigen uit heel Europa. Ja, hij was trots op zijn afkomst.

In dit lagergelegen gebied kende de rivier getijden. Deze ochtend stroomde het water in de richting van de oceaan. In de middag zou het keren en weer noordwaarts vloeien.

Het meisje keek met de stroom mee. Van Dyck zat tegenover haar, zijn rug tegen een stapel huiden van voornamelijk bevers, die in het midden van de kano lag opgetast. De kano zelf was groot en breed, de zijanten vervaardigd uit boomschors, stevig maar toch wendbaar. Vier indianen – twee voor, twee achter – waren aan het roeien. Hij had hen ingehuurd om alle koopwaar te kunnen vervoeren. In de kano vlak achter hem zat zijn eigen bemanning. Stroomopwaarts rommelde het onheilspellend in de late herfstlucht, boven hem was het loodgrijs, maar het water waar ze op afkoersten was stralend helder.

Een plotse lichtstraal doorbrak het wolkendek. Het rivierwater maakte een kloppend geluid tegen de zijkant van de boot, als een waarschuwingssignaal van inboorlingentrommels. Het briesje op zijn gezicht prikkelde als schuimende wijn. Hij moest haar iets zeggen. Hij wilde haar niet kwetsen, maar het moest gebeuren.

‘Je mag niet vertellen dat ik je vader ben.’

Het meisje keek omlaag naar de stenen hanger die ze om haar hals droeg. Een gebeeldhouwd gezicht, rood en zwart geverfd. Het hing ondersteboven, indiaanse stijl. Wat logisch was; als je de hanger optilde, keek je recht in de ogen van de talisman. De Gemaskerde, Heerser over het Woud, hoeder van het natuurlijke evenwicht.

Bleke Veer gaf geen antwoord; ze keek naar haar indiaanse god. Waar dacht ze aan? Zou ze de situatie begrijpen? Hij wist het niet.

Ver achter de hoge stenen rotsen, die aan de westoever verrezen als hoge palissaden van steen, klonk het gedonder van onweer. Het

meisje glimlachte. Zijn eigen mannen, dacht de Hollander, zijn mannen van de zee – die houden niet van onweer. Voor hen betekende het gevaar en angst. Maar de indianen hadden meer wijsheid. Zij wisten wat het betekende als de donder sprak: het waren de goden in de onderste van de twaalf hemelen die de wereld voor het kwaad behoedden.

Het rommelende geluid echode over het wateroppervlak en verstomde. Bleke Veer liet de hanger uit haar vingers glippen, als teken van waardering. Ze keek op.

‘Zal ik je vrouw ontmoeten?’

Dirk van Dyck hapte even naar adem. Margaretha had geen idee dat hij al zo dicht in de buurt was. Hij had immers zijn terugkeer niet aangekondigd. Maar in welke vlaag van verstandsverbijstering had hij gemeend het meisje onopgemerkt te kunnen meenemen? Het was waanzin. Ongemakkelijk draaide hij zich om en staarde naar de rivier. Ze bevonden zich inmiddels bij het noordelijke gedeelte van de smalle landtong die Manhattan heette en ze hadden het tij mee. Het was te laat om om te keren.

Margaretha de Groot lurkte aan de stenen pijp die ze tussen haar sensuele lippen geklemd hield. Ze keek met interesse naar de man met het houten been en vroeg zich af hoe het zou zijn om de liefde met hem te bedrijven.

Lang, rijzig, vastberaden en met een doordringende blik; hij mocht dan grijs haar hebben en van middelbare leeftijd zijn, hij was nog immer vitaal. Dat houten been was een eremedaille, een aandenken aan zijn vele overwinningen. De wond was voor velen fataal geweest, zo niet voor Peter Stuyvesant. Hij bewoog zich met wonderbaarlijk snelle tred over straat. Ze staarde naar het harde, opgewreven hout en huiverde.

Wat zou hij van haar denken? Hij mocht haar, dat stond vast. En met reden. Ze was een mooie vrouw van begin dertig met volle borsten, een breed gezicht en lang blond haar. In tegenstelling tot de meeste Hollandse vrouwen werd ze niet dik. Haar lichaam was goed geproportioneerd en weelderig. Haar voorliefde voor pijproken was een trekje dat ze met haar meeste landgenoten deelde.

Hij zag haar en bleef staan.

‘Goedemorgen, Greet.’ Greet. Dat hij haar zo aansprak. Het was

gebruikelijk dat Hollandse vrouwen hun meisjesnaam behielden; Margaretha de Groot in plaats van Margaretha van Dyck. Hij kende haar weliswaar van kindsbeen af, maar in de regel was hij erg formeel. Ze bloosde er bijna van. ‘Nog steeds alleen?’

Ze stond in de deuropening van haar huis, een typisch Hollandse stadswoning: eenvoudige rechte vormen, twee etages hoog en houten zijmuren. De gevelspits aan de straatzijde was fraai geconstrueerd uit gele en zwarte bakstenen. De stenen treden naar het platje voor de deur heetten ‘Hollandse stoep’. De vensters waren niet groot, maar het geheel zag er door de hoge, trapsgewijs opgebouwde gevelspits waar Hollanders zo van hielden toch indrukwekkend uit. Boven op het dak prijkte een windwijzer.

‘Is je echtgenoot nog steeds zo ver weg?’ ging Stuyvesant verder. Ze knikte. ‘Wanneer komt hij terug?’

‘Wie zal het zeggen?’ Ze trok haar schouders op. Ze kon zich moeilijk beklagen dat haar man zo diep landinwaarts moest gaan om zijn bonthandel te kunnen drijven. Vooral de beverpels was zo in trek dat de indianen deze diersoort bijna hadden uitgeroeid. Van Dyck moest vaak op pad om helemaal bij de Irokezen nieuwe koopwaar te halen en het ging hem voor de wind.

Was het noodzakelijk dat hij zo lang van huis bleef? Toen ze net getrouwd waren, duurden deze reizen slechts enkele weken. Maar hij bleef steeds langer weg. Als hij thuis was, was hij een goede echtgenoot, een liefdevolle man die dol was op zijn kinderen. Toch voelde ze zich verwaarloosd. Die ochtend had haar jongste dochtertje nog gevraagd wanneer vader weer thuiskwam. ‘Zodra hij kan, echt,’ had ze glimlachend geantwoord. Maar ontliiep hij haar misschien? Had hij andere vrouwen?

Loyaliteit stond bij Margaretha de Groot hoog in het vaandel. Het was dus geen verrassing dat ze zichzelf uit vrees voor zijn ontrouw voorhield dat ze moreel zwak was, en dromend van troostrijke armen het stemmetje wilde horen dat fluisterde: ‘Was hij maar als gouverneur Stuyvesant.’

‘Het zijn moeilijke tijden, Greet.’ Zijn gezicht stond onbewogen, maar ze hoorde de droefheid in zijn stem. ‘Je weet dat ik vijanden heb.’

Hij nam haar in vertrouwen, dacht ze met een zweem van opwinding. Ze wilde haar hand op zijn arm leggen, maar ze durfde niet.

‘Die vervloekte Engelsen.’

Ze knikte.

Het handelsimperium van de Hollanders reikte van de Oriënt tot aan de Amerika's en de Engelsen zaten hen op de hielen. Soms sloegen de protestantse naties de handen ineen tegen hun gezworen vijanden, de katholieke Spanjaarden en Portugezen, maar meestal waren ze elkaars rivalen. Toen Oliver Cromwell en zijn godvrezende leger koning Charles van de Engelse troon stootten – en onthoofdden – werd de rivaliteit nog heviger. De Hollandse slavenhandel tussen Afrika en de Caribische Eilanden was winstgevend en Cromwells intenties waren glashelder: ‘De Engelsen moeten de slavenhandel bemachtigen.’

Veel oprechte Hollanders vroegen zich af in hoeverre deze wrede handel in mensenlevens moreel acceptabel was; de vrome puriteinse Engelsen hadden zulke scrupules niet. Cromwell had Jamaica snel veroverd op de Spanjaarden en gebruikte het eiland als slavenmarkt. Toen hij overleed en een tweede koning Charles de Engelse troon besteed, werd dit beleid voortgezet. De berichten dat de Engelsen Hollandse slavenhavens aan de Guinese kust van Afrika belegerden, hadden Nieuw Amsterdam inmiddels bereikt. Het gerucht ging dat de Engelsen niet alleen deze posten wilden, maar ook de havens van Nieuw Amsterdam.

Nieuw Amsterdam was niet groot: een fort, een paar windmolens, een kerk met een torenspits. De halfslachtige poging om een kanaal te graven was uitgelopen op een uit de kluiten gewassen greppel en de straten met de gevelspitshuizen werden tezamen met enkele boomgaarden en kavels afgeschermd door muren die op het zuidelijke puntje van Manhattan van oost naar west liepen. Toch had het inmiddels een geschiedenis. Tien jaar voor de *Mayflower* aanmeerde, had de Hollandse West-Indische Compagnie een handelspost opgezet omdat ze het belang van een natuurlijke haven inzag. Na een halve eeuw had die zich met veel vallen en opstaan ontwikkeld tot een levendige haven met nederzettingen tot mijlenver in de omtrek – een territorium dat door de Hollanders Nieuw Nederland werd genoemd.

Het bezat al enig karakter. Twee generaties Hollanders en hun buren, de protestantse Franstalige Walen, vochten voor hun vrijheid tegen de katholieke Spaanse overheersers. En ze hadden de strijd

gewonnen. De Hollanders en de Walen vestigden zich in Nieuw Amsterdam. De Waal Pierre Minuit – op zijn Frans uitgesproken als ‘Mienwie’ – had veertig jaar daarvoor met de indianen onderhandeld over het vestigingsrecht op Manhattan. Vanaf het ontstaan was het doordeesemd met de esprit van deze geharde, onafhankelijke protestantse kooplui.

Maar met name door de ligging was het sterk. Vanuit militair perspectief was het fort niet indrukwekkend, maar het domineerde de zuidelijke punt van Manhattan Island dat zich tot aan de geweldig beschutte haven uitstrekte, als een waakhond voor de grote North River.

En Peter Stuyvesant was er de baas.

De Engelse vijand kwam dichterbij. De New Englanders uit Massachusetts, vooral die uit Connecticut met hun bedrieglijke gouverneur Winthrop, probeerden keer op keer grondgebied in te pikken van de Hollandse kolonisten. Toen Stuyvesant de stevige afscheidingsmuur en palissade aan de noordzijde van de stad liet aanleggen, werd de New Englanders beleefd meegedeeld dat het ‘tegen indianen was gericht’. Niemand tuinde erin. De muur was bedoeld om de Engelsen op afstand te houden.

De gouverneur staarde haar nog steeds aan.

‘Waren de Engelsen maar mijn enige vijand.’

Ach, arme man. Hij was veel te goedhartig voor die waardeloze bewoners van Nieuw Amsterdam.

Er woonden ongeveer vijftienhonderd mensen in de nederzetting. Zeshonderd Hollanders en Walen, driehonderd Duitsers en bijna evenveel Engelsen die ervoor hadden gekozen onder Hollands bewind te leven. De rest kwam uit alle windstreken. Er waren zelfs enkele Joden. Maar hoeveel rechtschapen mensen telde deze totaalbevolking? Weinig, volgens haar.

Margaretha was niet religieus. De Hollandse gereformeerde kerk was streng en calvinistisch en ze kon zich niet naar hun voorschriften plooiën. Niettemin bewonderde ze de paar mannen die dat wel deden, mannen als Bogard, de priester, en Stuyvesant. Zij stonden tenminste voor orde. Toen Stuyvesant maatregelen trof om overmatig alcoholgebruik of heidense folklorefeesten te bannen, kreeg hij toen steun van de kooplui? Of toen hij die dwaze quakers of verdraaide anabaptisten probeerde te weren? Amper. Zelfs op de Hol-

landse West-Indische Compagnie, die hij diende, kon hij niet rekenen. Toen een boot vol Sefardische Joden uit Brazilië arriveerde en Stuyvesant hen verzocht hun heil elders te zoeken, hield de Compagnie hem tegen met de opdracht: ‘Ze zijn goed voor de handel.’

Niemand kon ontkennen dat hij een uitstekende gouverneur was, in tegenstelling tot zijn voorgangers, corrupte idioten. Een ervan had een onnodige oorlog tegen de indianen ontketend die de kolonie bijna de kop had gekost. Maar Stuyvesant had een wijze vorm van leiderschap ontwikkeld. Aan de noordkant hield hij de Engelsen in bedwang. In het zuiden had hij korte metten gemaakt met een lastige Zweedse nederzetting. Hij had de suikerhandel de wind in de zeilen gegeven en meer slaven binnengehaald. Elk Hollands schip bracht de allerbeste bakstenen mee om solide huizen te bouwen. De straten werden schoongehouden, er was een klein ziekenhuis opgericht en op school werd Latijn onderwezen.

Maar dankbaarheid? Ho maar. Ze verfoeiden zijn leiderschap en meenden het zelf te kunnen bolwerken, de dwazen. En die bedrieglijke advocaat, die Van der Donck, was de grootste dwaas van allemaal. ‘De Jonker’ noemden ze hem. Hij was degene die, achter de rug van de gouverneurs om, brieven aan de West-Indische Compagnie stuurde en schotschriften publiceerde teneinde Stuyvesant ten val te brengen. En waarom? ‘De Jonker is erg op de vrijheid gesteld,’ zei haar echtgenoot. ‘Trap er niet in,’ had ze uitgeroepen, ‘hij geeft alleen om zichzelf! Hij zou geen seconde aarzelen om Stuyvesants plek in te nemen!’

Gelukkig was de Jonker niet in zijn opzet geslaagd, maar hij had wel de hand weten te leggen op een flink perceel aan de noordzijde van de stad. Hij had zelfs een boek geschreven over Nieuw Nederland dat haar echtgenoot erg kon waarderen. Goddank leefde de Jonker niet meer, maar de Nieuw Amsterdammers noemden dat perceel nog steeds ‘Jonkerland’, alsof hij nog onder de levenden verkeerde. En zijn invloed op de kooplui was zo groot geweest dat Stuyvesant er beter aan deed niet een van hen te vertrouwen.

Zijn doordringende blik was nog steeds op haar gericht.

‘Kan ik op je rekenen, Greet?’

Haar hart maakte een sprongetje. Ze had het niet in bedwang.

‘O, ja.’

Hij was natuurlijk gelukkig getrouwd. Althans, daar ging ze van

uit. Hij woonde met Judith Bayard in hun ‘bouwerij’, zoals de Hollanders hun boerderij noemen, en ze leken erg op elkaar gesteld. Judith was ouder dan hij. Ze had hem verpleegd toen hij zijn been had verloren en daarna waren ze in het huwelijk getreden. Voor zover Margaretha wist had hij maar één keer eerder een verhouding gehad, toen hij nog jong was en voordat hij Judith ontmoette. Het was indertijd een klein schandaal, maar zij had hem er nooit om veroordeeld. Immers, als hij dat schandaal niet had gehad, had hij zich vast ontwikkeld tot net zo’n calvinistische dominee als haar vader, in plaats van zich aan te sluiten bij de West-Indische Compagnie en zijn fortuin overzee te zoeken.

‘En je man, kan ik ook op hem rekenen?’

‘Mijn man?’ Die zich op een onbekende plek bevond en die haar ontweek. Maar daar zou snel verandering in komen. Gedurende zijn afwezigheid had ze een plan bedacht om zijn vooruitzichten te verbeteren. Het was maar goed dat de Hollandse vrouwen zo veel vrijheid hadden – meer dan vrouwen met een andere nationaliteit – en dat ze op huwelijkse voorwaarden waren getrouwd. Als Dirk van Dyck thuiskwam, stond hem nog wat te wachten.

‘Jazeker,’ zei ze. ‘Hij zal doen wat ik zeg.’

‘Ik ga naar het fort,’ zei Stuyvesant. ‘Wil je me vergezellen?’

Het was een prachtige lentedag in Londen. De Theems lag vol schepen. Thomas Master keek naar de boot voor hem en probeerde een besluit te nemen.

Hij had de brief van zijn broer Eliot in zijn hand met het bericht dat hun vader was overleden. Tom was te eerlijk om verdriet te veinzen. Hij was tweeëntwintig en hij was nu vrij.

Welke van de twee zou het worden: Engeland of Amerika?

Links van hem zag hij de grote grijze massa van de Tower of London, stil en ongenaakbaar. Achter hem leek het brede, hoge dak van de oude St Paul’s zijn misprijzen kenbaar te maken. Jegens wat? Jegens hem, ongetwijfeld. Per slot van rekening was hij in ongenade gevallen en naar Londen gestuurd.

Dertig jaar geleden, toen Adam Master van de Engelse oostkust en Abigail Eliot uit West Country elkaar in Londen ontmoetten, waren deze twee oprechte jonge puriteinen het roerend met elkaar eens geweest dat de Engelse hoofdstad een vreselijk oord was. Koning

Charles I zat op de troon; zijn vrouw was een katholieke Française; hij regeerde Engeland als een despoot en zijn nieuwe vertrouweling, aartsbisschop Laud, was vastbesloten om alle Engelsen aan de ceremonies en arrogante autoriteit van de anglicaanse kerk te onderwerpen; een kerk die in alles behalve in naam identiek was aan het papisme. Adam en Abigail trouwden en bleven in Londen hopen op betere tijden, maar voor de puriteinen zag het er met de dag slechter uit. Daarom voegden Adam en Abigail zich bij de grote migratiestroom naar Amerika.

De Engelsen trokken al sinds twee generaties naar Virginia. Tegen de tijd dat de stukken van Shakespeare in het Globe Theatre aan de oever van de Theems werden opgevoerd, stopte de helft van de Londenaren hun kleipijp met tabak uit Virginia. Het aantal dat er daadwerkelijk naartoe ging, was nog bescheiden. Een paar dappere zielen streken in Massachusetts neer en er waren nog enkele andere nederzettingen, maar dat was nauwelijks migratie te noemen.

In de tweede helft van koning Charles' heerschappij kwam daar verandering in. De Engelse puriteinen kwamen in beweging. Vanuit het zuiden, oosten en westen dromden ze samen – hele families, soms hele gemeenschappen – en staken de Atlantische Oceaan over. Er ging geen week voorbij of er vertrok een nieuwe boot uit een Engelse haven. Vanaf 1630 verloor koning Charles ongeveer een vijftigste deel van zijn onderdanen. Gentlemen als Winthrop, jonge welstandige mannen als Harvard, kooplui en ambachtslieden, arbeiders en predikanten; ze wilden allen met hun vrouwen, kinderen en bedienden ontsnappen aan koning Charles en zijn aartsbisschop. De Amerikaanse kolonies raakten nu echt bevolkt, en deze grootschalige verhuizing vond binnen een tijdsbestek van tien jaar plaats.

Koning Charles scheen het niet te deren. Integendeel, hij beschouwde het als winst om verlost te zijn van de lastpakken die hem hinderden in zijn autoritaire bewind en die tegelijkertijd een nieuw territorium aan zijn koninkrijk toevoegden. Want waar ze zich ook vestigden op dit reusachtige, nog niet in kaart gebrachte continent: ze bleven onderdanen van Engeland. En wat hun religieuze vrijheid betrof, die hoefde hij niet te zien en kon altijd later door hem gecorrigeerd worden.

Adam en Abigail Master vestigden zich in Boston. De rigide, soms zelfs wrede godvruchtigheid van de parochie sprak hen aan.

Ze zochten immers niet naar een tolerant klimaat, ze wilden het koninkrijk Gods stichten. En hun oudste zoon Eliot trad in hun voetsporen. Voor een vader uit Boston was deze leergierige, behoedzame en vastberaden jongen een modelzoon. Met Tom lag het anders.

Ondanks een lichte overbeet lag Tom met zijn blonde haar en blauwe ogen goed bij de vrouwen. Als kind was hij rank, beweeglijk en vindingrijk. Als volwassene was hij scherpzinnig, opgewekt en gedreven. Maar zijn vriendenkeuze liet te wensen over.

Zelfs in die tijd waren er mannen – zeelui, vissers, kooplieden, boeren en minder rechtschapen lieden – die meer geïnteresseerd waren in geld dan in de redding van hun ziel. De parochie deed zijn best hen in het gareel te houden, maar er waren er genoeg die door de mazen van hun goddelijke wet glipten.

En de jonge Tom leek tot ongenoegen van zijn familie regelrecht op de hel af te stevenen. Hij veronachtzaamde de schoollessen. Hij had hersens, maar gebruikte die niet. Hij dronk. Hij verkeerde in slecht gezelschap. Hij sloeg zelfs een keer een zondagse mis over. En al gaf zijn vader hem herhaaldelijk met de riem, zelfs hij kon zien dat het geen kwestie was van discipline of regels. Er was iets in Tom waar hij geen grip op kreeg.

Adam Master had een degelijke advocatenpraktijk opgebouwd. Hij had een boerderij gekocht en was eigenaar van een schip. Eliot had ook rechten gestudeerd, maar hij wilde liever predikant worden. Tom was in de leer gegaan voor het koopmanschap en beschikte over een zakelijk talent. Dat was tenminste iets.

Maar zijn vaders hart was gebroken. Ten eerste bij het overlijden van zijn Abigail die op haar sterfbed haar tweede zoon bij zich had geroepen. Voor zijn en haar zielenheil had ze hem gesmeekt geen druppel meer te drinken. Dat, zo hoopte ze, zou de eerste aanzet zijn om zijn leven te beteren. En wat was zijn antwoord?

‘Jezus, mam, je weet dat ik dat niet kan beloven.’ Tegen zijn bloed-eigen moeder die op sterven lag. Adam zou het hem nooit kunnen vergeven. Hij maakte er geen ruzie over omdat hij wist dat Abigail dat niet had gewild. Hij was beleefd en hield zich aan zijn vaderlijke plicht, al wist hij dat Tom niet deugde.

Ten tweede had Tom op zijn negentiende een affaire aangeknoopt met de echtgenote van een respectabele zeeman die op reis was, nota bene de kapitein van Adams schip. Om Eliot in bescherming te

nemen had Adam erover gezwezen, maar hij gebood Tom om met onmiddellijk ingang Massachusetts te verlaten. Hij gaf hem een halfhartig getuigschrift waarmee hij zich moest melden bij een bevriende koopman in Londen en kreeg de instructies niet terug te keren.

Tom werd verbannen naar de Oude Wereld. Hij was niet geschikt voor de Nieuwe.

Londen was Tom goed bevallen. Cromwell en de puriteinen mochten Engeland dan voor een decennium hebben geregeerd, het grote experiment van een heerschappij zonder koning had tot verwarring en chaos geleid. Toen Tom terugkwam hadden de Engelsen net de zoon van wijlen de koning op de troon gezet, koning Charles II. Een goedgeluimd heerschap. Zijn jongere broer James, de Hertog van York, was een trotse stijfkop maar de koning was flexibel en bedachtzaam en had geen enkele behoefte om in zijn vaders voetsporen te treden. Na jaren als banneling te hebben geleefd stelde hij prijs op zijn pleziertjes en gunde zijn onderdanen hetzelfde. Hij was een rokkenjager, fervent liefhebber van paardenraces en theater en had oprechte belangstelling voor wetenschap.

Tom arriveerde in een Londen dat op de breuklijn tussen de middeleeuwen en de moderne tijd verkeerde. Omdat het overzeese grondgebied van Engeland in omvang toenam, braken er voor de kooplui gouden tijden aan. Rijke aristocraten en heren van stand bepaalden het modebeeld. Er waren allerlei vormen van vertier. Gedurende een jaar was Tom daar erg gelukkig.

Niettemin begon hij terug te verlangen naar Amerika. Niet vanwege Boston of zijn puriteinse familie, maar om abstractere redenen: het gevoel van ruimte, het creëren van nieuwe mogelijkheden. Hij verlangde naar de vrijheid en de vrijheid van dat onontgonnen land; hij kon het niet precies onder woorden brengen.

Nu zijn vader dood was, stond niets hem meer in de weg.

Daarnaast waren er nieuwe ontwikkelingen in Londen. Het gerucht deed de ronde dat koning Charles II en zijn broer James een hernieuwde interesse aan de dag legden voor de Amerikaanse koloniën. En voor een ambitieuze jonge knaap als Tom was dat des te meer reden om zijn aandacht weer op Amerika te richten.

Hij was er nog niet uit. In Londen blijven en zich onderdompelen in pleziertjes of op avontuur in Amerika? Hij kon gemakkelijk tegen zijn werkgever zeggen dat Eliot hem had opgedragen naar Boston te

komen vanwege de dood van hun vader. Zijn spullen had hij in een oogwenk gepakt, het schip waar hij nu naar keek zou de volgende dag uitvaren naar Boston en de kapitein had laten weten dat er plek voor hem aan boord was.

Wat te doen? Hij aarzelde even, en viste toen lachend een geldstuk uit zijn zak. Kop: Boston. Munt: Londen.

De donder sprak in het noorden. Maar recht voor hen, waar de grote rivier zich verbreedde in de open wateren van de haven, was het wateroppervlak als vloeibaar goud.

De vorige avond had Van Dyck geprobeerd Bleke Veer het belang van de ligging uit te leggen met behulp van een zelfgemaakte kaart. Met de steel van zijn pijp wees hij de cruciale plekken aan. 'Deze lijn is de North River, die loopt van boven naar beneden. Op enkele dagen vaarafstand heb je de grote meren en waterwegen die tot aan de ijsgebieden reiken.' Hij ging met zijn pijp over de kaart. 'Links van de rivier ligt het Amerikaanse continent. Rechts,' en hij wees op het driehoekige stuk land dat met de punt naar beneden lag en tot ver in de Atlantische Oceaan reikte, 'zijn de territoria van Connecticut, Massachusetts, enzovoorts. En hier, deze oceaan hebben mijn landgenoten overgestoken.' Van Dyck tikte op een andere bezienswaardigheid. Een langwerpige eiland, twintig mijl breed en honderd mijl lang, lag het tussen het vasteland, als een wig in een lange baai. Hij wees op de zuidelijke punt. 'Dit eiland is generaties lang door jouw mensen bewoond. Manhattan.'

Manna hata. Voor zover hij wist was dat de indiaanse benaming voor 'eiland'. Eigenlijk was het een schiereiland, behalve dat aan de noordelijke punt om de baai heen een zijrivier van de North River stroomde, waarmee schiereiland Manhattan technisch gezien een eiland was.

Dankzij de waterkering werd Manhattan beschermd tegen de kracht van de oceaan. Omdat de North River tot de punt van Manhattan stroomde, was er een prachtig natuurlijke haven gecreëerd van vier bij zeven mijl – een ruime ankerplaats die zeelui de Upper Bay noemden. Nog beter waren de twee zandbanken aan de zuidzijde van de haven die als golfbrekers voor de zeegetijden het rustige vaarwater van Lower Bay mogelijk maakten, dat zo weids was dat elk schip hier voor anker kon gaan.

‘Dat is de poort naar het noorden,’ legde hij uit. Bleke Veer begreep het niet. Hij vertelde over handel en transport, maar hij zag aan haar gezicht dat ze het belang van deze kaart niet kon bevatten.

De blanken kwamen hier sinds Christoffel Columbus. De eersten waren op zoek naar goud en een route naar de Oriënt, zoals Verrazano, die in 1524 arriveerde; de rest was anoniem gebleven. En niet alleen de blanken: de Portugese zeekapitein Gomez was zwart. Hij maakte zestig indianen buit om als slaaf te verkopen en verdween weer met de noorderzon. Maar de man die het leven van de stammen bij de North River voorgoed zou veranderen, was Henry Hudson.

Hudson was een Engelsman die in dienst van de Hollandse concurrentie de kortere route naar China hoopte te vinden door oostwaarts te varen. Eerst wilde hij boven om Rusland heen varen, maar hij zag in dat dit nergens toe leidde. Hij gooide het roer honderdtachtig graden om en zocht tegen alle bevelen in naar een passage in het noordwesten. Hudson was degene die de baai onder Manhattan vond en na een paar dagen varen op de North River concludeerde dat dit niet de weg naar China was.

‘Niettemin,’ zei Hudson tegen zijn Hollandse werkgevers bij zijn terugkeer, ‘het land is geweldig. Vol met bevers.’ De Noord-Europeanen waren verzot op bevers.

‘De bever is een zeer nuttig dier,’ zei ook Van Dyck tegen zijn kinderen. ‘Beverolie is goed tegen reuma, kiespijn en maagpijn. Gemalen en in water opgeloste bevertestikels zijn een probaat middel tegen geestesziekten. Beverhuiden zijn zacht en warm.’ Maar het was de pels onder de vacht waar de voorkeur naar uitging. Immers, daar kon je vilt van maken.

Hoeden. Iedereen wilde een vilten hoed, alleen konden slechts de rijken zich die veroorloven. Het was het summum van mode. De viltmakers verloren soms hun verstand vanwege het kwikzilver dat werd gebruikt om het vilt te vervaardigen. En wellicht, moest Van Dyck eerlijk toegeven, getuigde het van gekte dat vanwege een modieuze hoedje een hele kolonie gesticht werd, misschien wel een heel koninkrijk; een waarvoor mannen stierven en op hun beurt anderen doodden. Maar zo ging het nu eenmaal. De kuststreken van Noord-Amerika mochten dan gekoloniseerd zijn vanwege de Atlantische visserij, de grote haven van Nieuw Amsterdam en de North River waren ontstaan uit een hoedenmanie.

Uit ontzag voor de vermetele ontdekkingsreiziger noemden bont-handelaar Van Dyck en zijn collega's de grote rivier niet de North River maar de Hudson River.

'Nieuw Amsterdam is in zicht.' De Hollander lachte om het opgewonden gezicht van zijn dochter. De punt van Manhattan stak diep in de immense watermassa van de haven. Zeevogels scheerden over de golven. De zilte lucht omhulde hen als een deken.

Bleke Veer keek naar de grote wieken van de windmolen en het robuuste fort dat fier boven het water uitstak. Ze voeren om de landpunt van Manhattan met de rijen koopmanshuizen. Van Dyck wees weer op de bezienswaardigheden.

'Zie je de huizen bij het fort? Jouw mensen woonden hier in tentenkampen voordat de blanken kwamen. Ze lieten zulke hoge bergen oesterschalen achter dat we het De Paerlstraet noemden, Parelstraat. Dat witte huis is van Stuyvesant, White Hall.'

Ze bereikten het lange, brede kanaal aan de oostzijde van Manhattan. Het was geen echte rivier, maar toch werd het de East River genoemd. Van Dyck maakte een gebaar naar de overkant. 'Brooklyn,' zei hij. Een verbastering van Breukelen, een plaats nabij Amsterdam.

'Land van mijn mensen,' zei Bleke Veer.

'Vroeger.'

De werf lag aan de oostzijde van de landtong. De kano koerste erop af. Diverse schepen lagen vlakbij in de East River voor anker. Nieuwsgierige ogen draaiden in hun richting.

De lading beverhuiden was snel gelost en werd met grote kruiwagens naar het pakhuis van de West-Indische Compagnie gebracht. Van Dyck bleef ernaast lopen, met Bleke Veer op zijn hielen. Hij knikte naar enkele bekenden. Op de kade kwam je allerlei mensen tegen: zeelieden met openstaande hemden, kooplui in wijde broeken en zelfs dominees in zwarte pakken met hoge hoeden op. Hij ontmoette twee Hollandse koopmannen van aanzien, Springsteen en Steenburgen, en bleef staan voor een verplichte begroeting.

'We zagen uw vrouw in gesprek met Stuyvesant, mijnheer Van Dyck,' zei Springsteen.

'Bij het fort. U kunt haar elk moment tegen het lijf lopen,' voegde Steenburgen eraan toe.

Van Dyck vloekte inwendig. De vorige dag leek zijn plan nog een-

voudig. Zijn bemanning zou zijn boot en de indiaanse kano lossen. De indianen wachtten op het juiste tij om terug te gaan, en in de tussentijd zou hij Bleke Veer een rondleiding geven in de stad en haar een paar Hollandse koekjes geven, als kroon op hun gezellige uitje. Zodra de indianen haar veilig en wel hadden meegenomen, zou hij zich bij zijn vrouw en kinderen voegen.

Normaliter begreep Margaretha dat hij bij zijn terugkeer de nodige zaken in de werf moest afwikkelen en wachtte ze thuis op hem. Hij had er niet op gerekend dat ze bij het fort was. Toch wilde hij de belofte aan zijn dochter gestand doen, alleen moest hij nu wel op zijn hoede zijn.

‘Kom, Bleke Veer,’ zei hij.

Het was niet zo simpel om zijn dochter rond te leiden en tegelijk naar zijn vrouw uit te zien. Maar het meisje leek het erg naar haar zin te hebben en hij merkte dat hij trots was op zijn stad. Stuyvesant had opmerkelijke verbeteringen aangebracht. Hele delen van de brede, modderige kade waren inmiddels verhard met kasseien. Zelfs in het drukste gedeelte vlak bij de markt hadden de hoge bordeswoningen grote, fraai onderhouden tuinen. Verder op de oostzijde staken ze een klein kanaal over en bereikten het Stadt Huys. Het gemeentehuis was ondergebracht in een groot gebouw met centrale entree, drie rijen vensters, twee dakramen en een uitkijktoren. Evenals de belendende panden was de gevel op de East River gericht. Voor het Stadt Huys stonden schandpalen op straat om vergrijpen af te straffen. De vernedering van de schandpaalstraf vergde enige uitleg voor een indianenmeisje als Bleke Veer.

Hij wees naar een punt op de kade. ‘Daar staan de galgen. Wie een ernstig misdrijf pleegt, krijgt de strop.’

‘Mijn mensen kennen dat soort straffen niet,’ zei ze.

‘Ik weet het,’ antwoordde hij mild. ‘Wij wel.’

Ze hadden net een kleine rustpauze genomen voor een taveerne waar zeelui zaten te drinken, toen om de hoek, in een ruimvallend gewaad en met een pijp in haar hand, Margaretha van Dyck verscheen en hun kant op kwam.

Lees verder in *New York* van Edward Rutherford.

Eerste druk juli 2012
Vijfde druk februari 2016

© 2009 Edward Rutherford
© 2012 voor deze uitgave: Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Oorspronkelijke uitgever: Arrow Books
Oorspronkelijke titel: *New York*
Uit het Engels vertaald door: Carla Hazewindus en Anne Jongeling
Omslag: Wil Immink Design
Foto voorzijde omslag: Mary Evans Picture Library
Foto achterzijde omslag: Fotolia
Vormgeving binnenwerk: Hans Gordijn

ISBN 978 90 261 2947 6
ISBN e-book 978 90 261 3300 8
NUR 302

www.uitgeverijdefontein.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door geluidsopname- of weergaveapparatuur, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.